

Kolme (tulevaisuus)kuvaa tietotaloudesta ja paikkariippumattomasta työstä maaseudulla

WORKING PAPER 20.12.2022

Monipaikkaisuus, paikkariippumattomuus ja
maaseudun tietotalous (MATTI)

SKENAARIOIDEN MUODOSTAMINEN

Skenaarioiden lähtökohdat ja sisältö

Tässä esityksessä on kuvattu kolme erilaista tulevaisuuskuvaa ja skenaariota tulevaisuuden tietotaloudesta ja paikkariippumattomasta työstä kolmessa kuvitteellisessa maaseutumaisessa suomalaiskunnassa. Tarkasteltujen, **kuvitteellisten kuntien lähtötilanne 2020-luvun alussa pohjautuu kolmen keskenään erilaisen todellisen kunnan tilanteeseen. Nämä kunnat edustavat elinkeinorakenteeltaan, sijainniltaan sekä väestörakenteeltaan erilaisia suomalaisia, maaseutumaisia kuntia.**

Skenaariot eivät sisällä ajatusta suuresta murroksesta tai yllättävistä ja odottamattomista tapahtumista, vaan kukin niistä avaa näkymän nykykehitystä jollain tavalla jatkavaan polkuun. Skenaarioille yhteisiä olettamuksia tietotyön yleisestä kehityksestä ovat tietotyön tekemisen sekä paikkariippumattoman työn mahdollisuuksien yleistyminen, tietotyön toimialoja läpileikkaavan luonteen korostuminen sekä tietotyön ja paikkariippumattoman työskentelyn kehityksen eritahtisuus eri toimialoilla, ammattiryhmissä sekä alueilla. **Kaikki skenaariot sisältävät samanlaiset perusolettamat kehityksen etenemisestä, mutta ne kuvastavat eri tyyppisiä ratkaisuja ja reaktioita tapahtuviin muutoksiin nähden.** Kunkin kunnan tarina on kirjoitettu vasten kuntien omia erityispiirteitä ja toimintaympäristöistä kumpuavia edellytyksiä.

Esitettävät skenaariot eivät ole näkemyksiä toivottavista

tulevaisuuksista, eikä niitä ole arvotettu tai asetettu järjestykseen suhteessa niiden todennäköisyyden, toivottavuuden tai tärkeyden perusteella. Eksploraatiiviseen tarkasteluun ja tutkimukselliseen sekä kokemukselliseen (esim. case-tarkastelut, skenaariopajat) tietoon pohjautuvat skenaariot eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan monet eri ilmiöt ovat päällekkäisiä. Esitetyt skenaariot eivät ole esimerkkikuntien ainoita mahdollisia tulevaisuuksia, vaan ne **kertovat yhden mahdollisen kehitystarinan.** Lisäksi on huomioitava, että jopa tulevaisuustarinoissa kuntien todellisuus olisi oletettavasti kuvattuja skenaarioita monipuolisempi.

Skenaariot ovat ajattelun välineitä, joiden tarkoituksena on auttaa varautumaan erilaisiin kehityskulkuihin, jopa sellaisiin, jotka juuri nyt vaikuttavat epätoden-näköisiltä tai jopa epätoivottavilta. Ne avartavat ymmärrystämme siitä, mikä voi muuttua ja mihin suuntiin tapahtuvat muutokset voivat viedä. Skenaariot eivät siis ole ennustuksia, eikä niiden avulla pyritä yksiselitteiseen tulevaisuuden kuvaukseen.

Kuvatut kuntatarinat mahdollisista, vaihtoehtoisisista tulevaisuuksista sisältävät seuraavat näkökulmat

- skenaariotarina tietotaloudesta ja paikkariippumattomasta/ monipaikkaisesta työstä
- skenaarion erityispiirteet sekä
- skenaarion etenemisen kannalta keskeiset juonenkäännteet.

Skenaarioiden muodostaminen backcasting- menetelmällä

Skenaarioiden rakentamisessa on sovellettu backcasting-menetelmää. Skenaarioissa on haluttu kuvata tulevaisuutta kolmen erilaisen maaseutumaisen kunnan näkökulmasta. Kolmelle erilaiselle alueelle muodostettiin kullekin yksi tulevaisuuskuva skenaariotyön pohjaksi: 1) tulevaisuuskuva, jossa paikkariippumaton ja monipaikkainen työskentely on mahdollistanut tietotalouden toimintojen nivoutumisen laajassa mittakaavassa osaksi kunnan toimeliaisuutta ja jossa kunta hyötyy tietotyöläisten mahdollisuuksista paikkariippumattomaan työskentelyyn, 2) tulevaisuuskuva, jossa kunta nivoutuu osaksi laajempaa työssäkäyntialuetta ja tietotalouden vaikutukset kuntaan syntyvät kunnan asemasta osana tätä isompaa alueellista kokonaisuutta ja 3) tulevaisuuskuva, jossa paikkariippumaton ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollisuuksien hyödyntäminen kunnassa on ensisijaisesti yksilö- ja yrityslähtöistä eikä isoja julkissektorilähtöisiä panostuksia toimintaedellytyksiin ole toteutettu

MIKSI? Hankkeen aikana jalostunut ymmärrys siitä, että suomalaisilla maaseuduilla on hyvin erilaiset lähtökohdat, valmiudet ja mahdollisuudet hyödyntää ja hyötyä sekä paikkariippumattomasta/monipaikkaisesta työskentelystä sekä tietotaloudesta.

Backcasting-menetelmällä pyritään rakentamaan aikajana tulevaisuudesta nykyhetkeen (esim. vuosi vuodelta) ja tunnistamaan se tapahtumien ketju, joka skenaariossa toteutuisi. Tarkemmin voidaan kysyä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä ketjun kuvaamiseksi: mitä pitäisi tapahtua (vuonna X), jotta vuonna Y tulevaisuus olisi skenaarion mukainen? Backcasting-menetelmää hyödynnetään tyypillisesti silloin, kun tavoitellusta tulevaisuuskuvasta on jaettu ymmärrys, mutta keinoista siihen pääsemiseksi on epävarmuutta. Tässä skenaariotyössä määritetyt tulevaisuuskuvat eivät kuitenkaan edusta tavoiteltua tulevaisuuskuvaa.

Skenaarioita muodostettaessa on siis ensin hahmoteltu tulevaisuuskuvat kolmelle keskenään erilaiselle maaseudulle ja sen jälkeen pohdittu, millaiset tapahtumat ja toiminta voivat johtaa luonnosteltuun tulevaisuuskuvaan. Tulevaisuuskuvien luonnokset kirkastettiin ja täsmennettiin lopulta muodostuneiden tapahtumaketjujen perusteella.

Skenaarioiden laadinnassa on hyödynnetty laaja-alaisesti taustakirjallisuutta liittyen muun muassa suomalaisen yhteiskunnan ja alueiden sekä työn kehitykseen, hankkeessa järjestetyssä, asiantuntijoille suunnatussa tulevaisuustyöpajassa sekä kahdessa lukion oppitunnilla järjestetyssä työpajassa syntynyttä aineistoa sekä havaintoja hankkeessa toteutetuista tapaustutkimuksista.

**Määritelty
tulevaisuuskuva**

Mitä voisi
tapahtua, että
tulevaisuuskuva
toteutuisi?

Nykyhetki

KUNTATARINAT

Paikkariippumattoman ja monipaikkaisen tietotyön tulevaisuuskuvat erilaisilla maaseuduilla

SKENAARIO 1 Vetovoimainen globaalisti kytkeytynyt elämysmaaseutu (Case Kättilä)

Kunta hyötyy erityisesti tietotyöläisten etujoukkojen mahdollisuuksista paikkariippumattomaan työskentelyyn. Luonnostaan vetovoimainen alue pystyy houkuttelemaan tekijöitä lyhyemmille ja pidemmille vierailuille. Paikkariippumaton ja monipaikkainen työskentely on mahdollistanut tietotalouden toimintojen nivoutumisen laajassa mittakaavassa osaksi kunnan toimeliaisuutta. Erilaisten etätyöhubien ja "workation"-konseptien rakentaminen on vauhdittanut paikkariippumattoman työskentelyn yleistymistä kunnassa. Paikkariippumaton työskentelyn mahdollisuuksia on kehitetty yhteisvoimin alueen julkisten toimijoiden, kolmannen sektorin sekä yritysten (esim. alueen matkailuyritykset että alueelle sijoittuvat mikroyritykset) kesken. Alueella työskentelevät tietotyöläiset ovat osaltaan edistämässä myös matkailualan digitaalista murrosta (esim. analytiikan ja big datan hyödyntäminen). Toinen elinkeinorakenteen kivijalka kaivosteollisuus on niin ikään hyödyntänyt vahvasti tietotalouden tarjoamia mahdollisuuksia ja kaivosteollisuuden paikkariippumattomat työvaiheet mahdollistavat osaajien hyödyntämisen jopa kansainvälisesti.

SKENAARIO 2 Hybridielämän satelliittimaaseutu (Case Lahtivesi)

Kunta on nivoutunut osaksi laajempaa työssäkäyntialuetta ja tietotalouden vaikutukset kuntaan syntyvät kunnan asemasta osana keskuskaupungin ympärille rakentunutta tiivistä kaupunkiseutua. Sijainti lähellä isoa yliopistokaupunkia tekee kunnasta houkuttelevan asuin ympäristön niille, jotka arvostavat maaseutumaista rauhaa ja väljyyttä yhdistettynä läheisen kaupungin tarjoamiin mahdollisuuksiin niin työ- kuin vapaa-aikaan liittyen. Sujuvat tietoliikenne yhteydet sekä fyysiset yhteydet tekevät kunnasta erityisen saavutettavan. Digitaaliseen infrastruktuuriin panostaminen on ollut kunnan keskeisin panos paikkariippumattoman työskentelyn edistämiseksi.

SKENAARIO 3 Valmistavan tuotannon murtuva maaseutu (Case Väiremä)

Paikkariippumaton ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollisuuksien hyödyntäminen kunnassa on ensisijaisesti yksilö- ja yritys lähtöistä. Mahdollisuudet etätyöskentelyyn ja –opiskeluun avaavat erityisesti tietotyöläisille ja alojen opiskelijoille mahdollisuuden jäädä kuntaan työn ja opintojen perässä muuton sijasta. Sen sijaan erityisiä vetovoimatekijöitä uusille asukkaille on kunnan ollut hankala kasvattaa. Alueen yritykset sen sijaan hyötyvät mahdollisuudesta käyttää paikkariippumatonta työskentelyä kilpailutekijänä osaajien rekrytoinnissa. Perinteisempien asiantuntijatöiden rinnalla yhä kiihtyvä toimialamurros niin valmistavassa teollisuudessa kuin alkutuotannossakin mahdollistaa tietotalouden ja tietotyön kytkemisen osaksi kunnan elinkeinoelämää (esim. data-analytiikka, automaatio jne).

Luonnostaan vetovoimainen globaalisti kytkeytynyt elämysmaaseutu (Kättilä)

Luonnostaan vetovoimaisen elämysmaaseudun menestys paikkariippumattoman työskentelyn ja tietotalouden markkinoilla nojautuu Kättilässä lumovoimaiseen luonnonympäristöön ja sen ympärille rakentuneeseen vapaa-ajan aktiviteettien ja matkailun palvelutarjontaan. Kunnan sisällä kehitys on tosin eriytynyt: paikkariippumattoman työn ja tietotalouden hubit keskittyvät aktiviteetti- ja matkailukeskusten ympärille, kun muu osa kunnasta on jäänyt kehityksen ulkopuolelle.

Nomadit, paikkariippumattoman työskentelyn etu- ja eliittijoukkojen vanavedessä myös muut tietotyöläiset ovat löytäneet Kättilästä pohjoisen paratiisin, joka mahdollistaa työnteon yhdistämisen vapaa-aikaan ja lomailuun (workation/ work and holiday). Tämän tyyppinen workation on kuitenkin vain pienen joukon etuoikeus painottuen korkeakoulutetulle väestön osalle ja asiantuntijatehtäviin. Edes näissä ammattipiireissä kaikilla ei ole riittävää varallisuutta tämän tyyllisen monipaikkaisen elämisen toteuttamiseen. Workation-matkailijat Kättilässä ovat kotimaisia ja kansainvälisiä matkaaajia, jotka voivat viipyä kunnassa muutamista viikoista kuukausiin. Osa on päättänyt asettua pohjoiseen paratiisiinsa pysyvästi.

Paikka- ja aikariippumatonta työskentelyn mahdollistamiseksi alueelle on rakennettu erilaisia etä- ja yhteistyöskentelytiloja yhteistyössä kunnan, alueen matkailuyritysten sekä muutamien kansainvälisten tietotalousyritysten kanssa. Nomadeille monipaikkaisille työntekijöille on kehitetty erilaisia palvelupaketteja ja workation-osakepaketteja, jotka tekevät työskentelystä helppoa ja mutkatonta. Ne tarjoavat asunnon,

työskentelyfasiliteetit sekä muut tarjottavat palvelufasiliteetit. Vaikka Kättilä ei saavutakaan merkittävää muuttovoittoa paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työskentelyn myötä, on paikkariippumattoman työskentelyn mahdollisuuksien kehittäminen hyödyttänyt aluetta pidentämällä matkailusesonkien aikana tehtyjen vierailujen kestoja, ja monipuolistanut alueen yritysten palvelutarjontaa. Ulkopaikkakuntalaisten lisäksi kehittynyt teknologia ja digitaalinen infrastruktuuri hyödyttää myös alueen vakinaista väestöä: etätyöskentely ja –opiskelu tarjoaa myös heille lisääntyviä mahdollisuuksia työskentelyyn ja opiskeluun Kättilästä käsin.

Paikallisten ja workation-asukkaiden välillä on ajoittain isoakin jännitteitä ja vastakkainasetteluja. Turismin ja matkailun kehitys ei miellytä kaikkia ja tasapainoa joudutaan hakemaan esimerkiksi palveluiden saatavuuden, ekologisen kestävyden sekä kulttuurisen kestävyden välillä.

Kättilään löytävien tietotyöläisten osaamisesta ja verkostoista on kuitenkin hyötyä myös alueen yritysten ja elinkeinojen kehittymiselle. Esimerkiksi digitalisaation ja data-analytiikan hyödyntäminen matkailupalveluiden järjestämisessä avaavat uusia mahdollisuuksia ja työtehtäviä myös matkailualalle.

Myös toinen elinkeinorakenteen kivijalka kaivosteollisuus on hyötynyt vahvasti tietotalouden tarjoamista mahdollisuuksista. Kaivosteollisuuden paikkariippumattomat työvaiheet mahdollistavat osaajien hyödyntämisen Kättilän kaivostoimissa globaaleja verkostojen kautta.

SKENAARIO 1

Keskeisiä juonenkäänteitä Kättilässä

Lähtötilanne 2020 Pohjoisen iso (sesonki)matkailukohde. Matkailu ja turismi keskeisiä työllistäjiä. Kehittämistoimet keskittyvät matkailuun elinkeinona. Samalla kaivostoiminnan rooli elinkeinorakenteessa on vahvistunut.

Tilannekuva 2025 Työnteko, opetus ja koulutus ottavat yhä isompia digiloikkia ympäri maata. Kättilässä tunnistetaan etätyöskentelyn ja workation- markkinarako. Paikkariippumattoman työskentelyn edellytyksiä kehitetään etujoukoissa. Olemassa olevien digitaalisten ratkaisujen kiihdytetty käyttöönotto ja työkuulttuurinen omaksuminen. Matkailijat nähdään laajemmasta näkökulmasta: "sesonkikuntalaiset". Kunta ja alueen matkailuyritykset käynnistävät ensimmäisiä palvelukokeiluja, joita myös markkinoidaan aktiivisesti. Nomadien tietotyöläisten etujoukko valloittaa pohjoista paratiisia.

Tilannekuva 2030 Workation-paketit ovat pitkälle tuotteistettuja ja lyövät läpi myös kansainvälisille markkinoille. Kunta on aktiivisesti pohtimassa palvelupolkuja ja palvelujen käytettävyyttä sesonkiasukkaiden näkökulmasta. Paikkariippumattoman työskentelyn mahdollisuuksien lisääntyminen ja leviävä lokalisaatio johtavat siihen, että osa sesonkilaisista päättää asettua pysyvästi Kättilään. Alkaa muodostua paikkariippumattomien tietotyöläisten yhteisö, jonka yksittäiset jäsenet ovat globaalisti kytkeytyneitä. Kaivosalalla automaation ja tiedon merkitys jatkaa kasvuaan ja kehittyneet teknologia- ja kyberturvaratkaisut mahdollistavat aiempaa turvallisemmin paikkariippumattoman työskentelyn myös kaivosteollisuudessa.

Lopputilanne 2035 Paikkariippumaton ja monipaikkainen työskentely on mahdollistanut tietotalouden toimintojen nivoutumisen laajassa mittakaavassa osaksi kunnan asukkaiden ja vierailijoiden taloudellista toimeliaisuutta. Digitaalisuus, monipaikkainen/ paikkariippumaton työskentely on muuttunut personoiduksi luksustuotteeksi, jota kunta hyödyntää aktiivisesti. Kättilä on pohjoinen paikkariippumattoman työskentely hub, joka houkuttelee ennen kaikkea sesonkimaisesti tietotyöläisiä pitkälle viedyllä työskentelyinfrastruktuurilla sekä paikkasidonnaisilla vapaa-ajan mahdollisuuksilla. Tietotyöläiset viihtyvät workation-vierailuilla.

Erityispiirteet:
elämisen
monipaikkaisuus,
elämyksellisyys,
nomadismi,
huippuosaajat ja
polarisoituminen,
työn ja vapaa-ajan
murros,
workation

SKENAARIO 2

Hybridielämän satelliittimaaseutu (case Lahtivesi)

Lahtiveden mahdollisuudet kumpuavat hyvästä fyysisestä sijainnista lähellä keskeistä yliopistokaupunkia sekä hyvästä suhteellisesta saavutettavuudesta. Alueen väestönkehitys on ollut vahvaa seudullisen vetovoiman avittamana. Koska sijainti lähellä isoa osaamiskeskusta mahdollistaa tarvittaessa myös lähityöskentelyn, on Lahtivesi erityisesti erilaisia hybridimalleja yhdistäville työskentelijöille ja opiskelijoille ihanteellinen sijainti. Erityisesti yksilöiden ja perheiden arvoissa tapahtuvat muutokset, jotka korostavat esimerkiksi luonnon läheisyyttä ja asuinalueiden yhteisöllisyyttä suosivat Lahtiveden kehitystä.

Paikalliset kehityspanostukset on jo pitkään laitettu kunnan kehittämiseen asuin- ja elinympäristönä: Lahtivesi ammentaa maaseutumaisen elämäntavan hyvistä puolista kuten rauhallisuudesta, turvallisuudesta ja väljyydestä yhdistettynä kaupungin läheisyyteen liittyviin hyötyihin. Strategisempi elinkeino- ja aluekehittäminen tehdään vahvan seutuyhteistyön siivin. Tällä on kuitenkin se varjopuoli, että Lahtiveden on yksinään vaikea hyötyä tietotalouteen, osaamistalouteen ja paikkariippumattomuuteen liittyvistä taloudellisen kasvun mahdollisuuksista. Lahtiveden kehitys ja menestys on pitkälti sidottua vahvan keskuskaupungin kehitykseen. Yksilöt tekevät työtä Lahtivedellä kotoa käsin muualla sijaitseville työnantajille (working from home).

Lahtivedellä ei ole kehitetty yhteistyöskentelyyn soveltuvia tiloja, vaan kehittämispanostukset ovat laitettu tietoliikenneinfrastruktuuriin sekä laadukkaan elinympäristön turvaamiseen. Tästä syystä Lahtivesi on rauhallinen, jopa idyllinen, lapsiperheiden suosima satelliittimaaseutu, jolla on kuitenkin riski jäädä paikkariippumattomuuden ja tietotalouden näkökulmasta nukkavaksi maaseuduksi.

Lahtivesi ei näyttäydy erityisen dynaamiselta elinkeinotoiminnan alueelta, mutta tarjoaa hyvät puitteet niille, jotka haluavat yhdistää työn ja perhearjen mutkattomasti yhteen. Lahtivesi houkuttaa myös sellaisia tietotyöläisiä, joiden työnantajan toimiala tai työskentelykulttuuri ei mahdollista vielä täysin paikkariippumatonta työskentelyä, tai jotka toimivat freelancereina asiantuntijamarkkinoilla. Monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus on ennen kaikkea yksilöiden intresseistä kumpuavaa.

Tietotaloudella ja paikkariippumattomuudella ei ole radikaaleja vaikutuksia Lahtiveden elinkeinorakenteen kehittymiseen. Kunnassa on joitakin tietotalousalan yrityksiä, mutta yritysten perustamiseen ja sijoittumiseen kuntaan ei kannusteta erityisin ponnisteluin.

Keskeisiä juonenkäänteitä Lahtivedellä

Lähtötilanne 2020 Eteläisen Suomen iso korkeakoulukaupunki ja sen työ- sekä osaamismarkkinat ovat vahva vetovoimatekijä naapurissa. Pendelöinti Lahtivedeltä kaupunkiin on merkittävää. Kunnassa on vahvaa väestönkehitystä ja nuorehko väestörakenne lapsiperheineen. Kuntaa tuodaan esille luonnonläheisyyttä ja väljyyttä korostavan elämäntavan saavutettavana vaihtoehtona: ”maalla lähellä kaupunkia, turvallinen ja pieni yhteisö” ja kunnassa on huomioitu yksilölähtöisten asumisen ratkaisujen toteuttaminen (esim. rakentamisessa).

Tilannekuva 2025 Lahtivesi hyötyy suurten kaupunkien läheisten maaseutualueiden edelleen jatkuvasta, yleisestä vetovoimasta. Vaikka työskentelyssä, opetuksessa ja koulutuksessa otetaan isoja digiloikkia ympäri maata, Lahtivedellä ei tehdä merkittäviä panostuksia paikkariippumattoman työn edistämiseksi: hyvät liikenneyhteydet lähialueille ja eteenpäin eivät pakota pohtimaan digitaalista saavutettavuutta. Lahtivesi hyötyy kuitenkin tietotalouden kehityksen vahvasta kaupunkivetoisuudesta ja läheisestä kaupungista putoavista hedelmistä” (tietotyöläiset, isojen yritysten työntekijät ja näiden ”sivubisnekset”).

Tilannekuva 2030 Paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollisuuksien kehittäminen nähdään osana asumisen ratkaisujen kehittämistä (working from home).

Lopputilanne 2035 Kunta on nivoutunut osaksi laajempaa työssäkäyntialuetta ja tietotalouden vaikutukset kuntaan syntyvät kunnan asemasta osana keskuskaupungin ympärille rakentunutta tiivistä kaupunkiseutua. Digitaaliseen infrastruktuuriin panostaminen on ollut kunnan keskeisin panos paikkariippumattoman työskentelyn edistämiseksi.

Erityispiirteet:
*Hybridityö ja –
opiskelu,
hyperlokalisaatio,
saavutettavuus,
seutuistuminen,
”Working from
home”*

SKENAARIO 3

Valmistavan tuotannon murtuva maaseutu (Case Väiremä)

Väiremän on ainakin osittain ollut haastavaa irrottautua heikkenevän väestön sekä talouden kehityspolun kierteestä, mutta paikkariippumattomuuden avaamat mahdollisuudet sekä tietotalouden kehitys ovat helpottaneet paikkariippuvaisen historian isoimpia haasteita (mm. nuorten poismuutto kunnasta sekä työvoiman saatavuus).

Paikkariippumattomuus on tuonut kuntalaisten ulottuville paitsi uusia mahdollisuuksia työ- ja koulutusmarkkinoilla, mikä on vähentynyt aivovuotoa kunnasta, mutta myös kunnan yrityksille mahdollisuuden rekrytoida osaajia kunnan ulkopuolelta. Muuttovirrat alueelta pois ovat kyllä supistuneet, mutta paikkariippumattomuus ei ole tuonut voimakasta tulomuuttovirtaa kuntaan: kunnan pito-, veto- ja lumovoimatekijät ovat varsin hahmottumat samalla kun paikkariippumattomuus tuo kilpailijoiksi paitsi koko Suomen niin teoriassa myös koko maailman, joka vain on teknologian ja tietoverkkoyhteyksin tavoitettavissa.

Yritysten näkökulmasta paikkariippumattomuus ei ole vielä kuitenkaan kaiken pelastaja: iso osa työstä on edelleen paikkaan sidottua, vaikka automatisaatio ja datapohjaiset ratkaisut ovat murtaneet niin valmistavaa teollisuutta kuin alkutuotantoakin. Toimialojen kehitys ja alueen yritystoimijoiden kyvykkyys tarttua teknologiseen kehitykseen kiinni varmistavat kuitenkin

sen, että ainakin osa kunnan yrityksistä ja elinkeinoista pysyvät kilpailukykyisinä. Kilpailukyvyyn säilyttäminen ja kehitykseen kiinni pääseminen edellyttää kuitenkin yrityksiltä riittävää kehityshakuisuutta ja oikeita verkostoja ja kytköksiä uuden tiedon ja osaamisen pariin. Tähän kaikki kunnan yritykset eivät ole pystyneet, joten osa niistä toimii edelleen ”vanhan normaalin” mukaisessa, paikkariippuvaisessa toimintaympäristössä.

Digitaaliseen loikkaan mukaan hyppääminen jakaakin väiremäläisiä, niin asukkaita kuin yrityksiäkin, kahtia: osalla on valmiudet ja kyvykkyudet hyödyntää digitaalisia ja virtuaalisia työvälineitä ja mahdollisuuksia, ja näille Väiremällä sijaitseminen on valinta. Paikkariippumattomuus on helpottanut myös kahden uran perhetä, kun työskentely eri paikkakunnilla sijaitseville työntantajille on mahdollista niin, että koko perhe on samalla paikkakunnalla. Osa väiremäläisistä on jäänyt digitaalisen kuilun heikommalle puolelle ilman tietotalouden ja paikkariippumattomuuden avaamaa valinta-avaruutta.

Väiremäläisille elinympäristö mahdollistaa kuitenkin lähiympäristöstä ja paikallisuudesta ammentavan ”slow living” elämän. Kunnassa on keskitytty takaamaan kuntaan jäävän väestön hyvinvointi niin, että alue on hyvä elinympäristö niille ihmisille, jotka siellä haluavat asua.

SKENAARIO 3

Keskeisiä juonenkäänteitä Väiremällä

Lähtötilanne 2020 Itäisen Suomen vahva teollisuuskunta. Yksi työpaikka-omavaraisimmista kunnista Suomessa; alueen työllistäjät ovat riippuvaisia kuntaan pendeloivista työntekijöistä. Tietotyön merkitys kunnassa on vähäinen. Keskeiset yritystoimijat alueella ovat sijoittaneet muun muassa TKI-intensiiviset toimintansa muualle Suomeen, isojen korkeakoulukaupunkien yhteyteen. Kehittämistoimet alueella keskittyvät valmistavan teollisuuden menestyksen/ selviytymisen tukemiseen.

Tilannekuva 2025 Työnteko, opetus ja koulutus ottavat digiloikan ympäri maan, mutta Väiremällä ei tehdä merkittäviä panostuksia paikkariippumattoman työn edistämiseksi. Kunnan keskeiset yritystoimijat edistävät paikkariippumattoman työn mahdollisuuksiaan liiketoimintalähtöisesti, mutta Väiremällä toiminta perustuu edelleen pitkälti fyysisesti tapahtuvaan lähityöskentelyyn.

Tilannekuva 2030 Korkea digi-osaamisen ja koulutuksen taso on luonut uusia yrityksiä ja työpaikkoja globaaleilla markkinoilla. Etätyöskentely ja –opiskelu tuovat nämä mahdollisuudet entistä paremmin väiremälaisten ulottuville, mikä hillitsee jonkin verran aivovuotoa kunnasta. Vastaavasti alueen työnantajat hyötyvät toimialamurrosten luomista mahdollisuuksista palkata osaajia ympäri Suomea ja maailmaa. Työn ja toimialojen murros tasoittaa myös suorittaviin tehtäviin liittyvää työvoimapulaa. Paikalliset yhdistykset edistävät kuntalaisten digikyvykkyyksiä ja toimivat paikkariippumattoman toiminnan mahdollisuuksien edistäjänä yksittäisissä hankkeissa ja viritelmissä.

Lopputilanne 2035 Paikkariippumaton ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollisuuksien hyödyntäminen kunnassa on ensisijaisesti yksilö- ja yrityslähtöistä. Kunnassa ei ole onnistuttu keksimään itseään uudestaan. Selkeitä pito-, veto- ja lumovoimatekijöitä Väiremälle ei ole tunnistettu, mikä heikentää sen asemia alueiden ja kuntien välisessä kilpailussa.

Erityispiirteet:
*Valmistavan ja
alkutuotannon
toimialamurros,
paikkariippumaton
tuotanto,
automatisaatio,
etätyö ja –opiskelu*

YHTEENVETO

YHTEENVETO SEITSEMÄSTÄ NÄKÖKULMASTA

	VETOVOIMAINEN GLOBAALISTI KYTKEYTYNYT ELÄMYSMAASEUTU	HYBRIDIELÄMÄN SATEELLIITTIMAASEUTU	VALMISTAVAN TUOTANNON MURTUVA MAASEUTU
KUNNAN VETO- JA LUMO-VOIMA SEKÄ PITO-VOIMA	Luonnostaan vetovoimainen, ”Pohjolan Kanarian saaret”. Luonto luo myös pitovoimaa, mutta sen markkinallistaminen ja turismin kasvu voi toimia paikallisille myös pitovoimaa vähentävästi	Kaupungin läheisen maaseutumaisen asuinympäristön edut. Yhdistää maaseudun ja kaupunginläheisyyden parhaat palat. Kunnan hyvä fyysinen sijainti sekä korkea suhteellinen saavutettavuus.	Veto- ja lumovoimatekijöiden tunnistaminen hankalaa, kilpailua asukkaista koko Suomea vastaan. Pitovoima paranee etätyöskentelyn ja –opiskelujen myötä, kun mahdollisuus jäädä työn ja opiskelujen perässä muuton sijasta
INVESTOIN -NIT	Kehittämishankkeet etätyöskentelyn edistämiseen, yksityinen sektori yhteistyötilojen ylläpitäjänä, digitaalisen infrastruktuurin vauhdittaminen, PPP-kumppanuus. Kaivosalan sisäiset investoinnit.	Seudullinen kehittämistyö, keskittyminen fyysiseen ja digitaaliseen saavutettavuuteen	Yksityishenkilöiden panostukset, yritysten panostukset infrastruktuuriin
KYTKEYTY-MINEN	Erityisestit lentoliikenteeseen varaan rakentuvat kansalliset ja kansainväliset fyysiset yhteydet. Vahvat alueelliset ja paikalliset kehittäjäverkostot. Yksilöiden kautta verkosto tietotalouden globaaleihin verkostoihin. Kaivosala kytkeytynyt vahvasti globaaleihin arvoketjuihin.	Hyvät seudulliset yhteydet, ja sieltä edelleen eteenpäin. Vahva kytkeytyminen seudulliseen kehittämistyöhön ja sen verkostoihin. Hyötyy seudullisesta työstä ja alueen hyvästä maineesta.	Digitaalinen saavutettavuus paranee, mutta fyysinen sijainti ja suhteellinen fyysinen saavutettavuuden suhteen olla takamatkalla. Verkostotyöhön joudutaan panostamaan, jotta yliaalueelliset verkostot saadaan toimimaan.
ASUKKAAT	Houkuttelee nomadeja eliittitietotyöläisiä, joilla varallisuutta ja mahdollisuuksia monipaikkaiseen elämiseen. Kausiin sidottua vaihtuvuutta. Pysyvien ja kausiasukkaiden välillä voi olla myös jännitteitä. Aivovuoto vähentynyt.	Hybridityöläiset; mahdollisuudet saada korkeakoulutettuja, hyvätuloisia vakiasukkaita. Aiempien vuosien hyvä väestönkehitys vakaana pohjana.	Maaseutu- ja raaka-aine-Suomeen juurtuneet ja sitä arvostavat, ulkomaalaistaustaista työvoimaa myös jonkin verran suorittaviin tehtäviin. Seudun aiemman heikon väestönkehityksen vaikutukset näkyvät edelleen (ikääntyvä väestö). Aivovuoto vähentynyt.
ELIN-KEINOT	Paikkariippumattomuus ja tietotalous luo uutta taloudellista toimeliaisuutta, mutta mittakaava ei ole suuri. Matkailualan mahdollisuudet kehittymiseen tietotaloutta hyödyntäen. Rinnalla perinteisemmät matalapalkkaisemmat matkailuun liittyvät palvelutehtävät. Workation-palvelupaketit. Kaivosalalla tietotalouden asiantuntijoiden hyödyntäminen.	Yritys- ja elinkeinokehittäminen toissijaisessa roolissa. Paikkariippumattomuus ja tietotalous eivät uudista merkittävästi kunnan elinkeinorakennetta, yksittäisiä yrityksiä perustetaan ja sijoittuu kirjoille kuntaan.	Valmistavan teollisuuden ja alkutuotannon perinteet pitkät. Ei juurikaan uutta taloudellista toimeliaisuutta, mutta tietotalouden ja paikkariippumattoman työskentelymahdollisuuksien kehitys voi helpottaa yritysten kehitystä ja esimerkiksi rekrytointia.
KEHITTÄ-MISEN AJURIT	Paikkariippumattomuuden mahdollisuuksien yhdistäminen alueen veto- ja lumovoimaan sekä matkailuelinkeinoon. Kehitys keskittynyt matkailun paikallisiin pisteisiin.	Rooli elämisen ja asumisen kuntana. Kehittämistyö osana laajempaa seudullista ja alueellista kokonaisuutta.	Perinteisten toimialojen kehitys ja murros. Alueen kärkiyritysten, jotka taloudellisen elinvoiman kulmakiviä, elinvoimaisuuden turvaaminen kehitysponnistelujen veturi.
KEHITYK-SEN LUKOT JA HAASTEET	- Riippuvuus matkailuista ja matkailun tulevaisuuden epävarmuus? - Vastakkainasettelut ja jännitteet eri väestöryhmien välillä - Valjastetaanko nomadit tietotyöläiset kunnan hyödyksi taloudellista tulovirtaa laaja-alaisemmin? - Palvelurakenteen sovittaminen vaihtelevaan palvelutarpeeseen?	- Riittääkö seudullinen vetovoima asukaskilpailun kiristyessä? - Tunnistetaanko paikkariippumattomuuden mahdollisuudet? - Jumittuminen nukkumamaaseudun rooliin?	- Miten irrottaudutaan negatiivisesta kehityspolusta? - Riittääkö kunnan pitovoima? - Löytyykö alueen yrityksistä uudistumiskykyä ja kehityskyvykkyyksiä sekä sitoutumista alueeseen? - Suhtautuminen digitalisaation ja digitaaliset kyvykkyydet?